

*Відгук отримано
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.074
Хоружий (Л.Л.Хоружий)
22.07.2024р.*

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.074
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка,
доктору педагогічних наук, професору,
завідувачу кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Хоружій Людмилі Леонідівні

ВІДГУК

**офіційного опонента Черкасова Володимира Федоровича,
доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри
музичного мистецтва Комунального закладу вищої освіти «Академія
культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради на дисертаційну
роботу Зайвої Марії Сергіївни «Розвиток творчого потенціалу
майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної
підготовки» подану на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, з галузі
01 Освіта/Педагогіка**

1. Актуальність теми дослідження

На початку ХХІ століття відбуваються суттєві зміни, пов'язані з демократизацією, модернізацією та інтеграцією системи вищої педагогічної і музично-педагогічної освіти України в світове освітнє товариство. Усвідомлення та розуміння специфіки еволюції освіти, культурно-історичних передумов, педагогічних концепцій, закономірностей і тенденцій розвитку допоможе майбутнім вчителям музичного мистецтва у їхньому професійному самовизначенні, виборі найбільш ефективних засобів, форм і методів організації освітнього процесу. Із такої позиції дослідження розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки здійснене Марією Сергіївною Зайвою є актуальним і своєчасним.

2. Наукова новизна одержаних результатів

Характеризуючи наукову новизну дослідження зазначимо, що вона відповідає логіці та змісту наукового пошуку, поставленій меті й спрямована на розв'язання визначених завдань. У контексті окресленого предметного поля дослідження автором виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва як-от: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний.

У дисертаційній роботі цілісно презентовано і запроваджено організаційно-педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, а саме: створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів та засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці. До того ж експериментально перевірено їхню ефективність.

Цінним вважаємо обґрунтування запропонованого діагностичного інструментарію дослідження – критеріїв та показників, а також визначення відповідних етапів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Окрім того, виокремлено та схарактеризовано рівні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва – креативний, адаптивний, репродуктивний.

Вартісним, на наш погляд, є те, що здобувачем уточнено зміст ключових понять, а саме: «творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва», «методична підготовка майбутнього вчителя», презентовано авторське визначення сутності поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва». Подальшого

розвитку набули методичні практики, інноваційні форми та методи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

На разі незначна репліка в позитиві. Автором зроблено значно більше, ніж визначено в науковій новизні. Та, врешті, це добре, що одержано більше наукових даних, ніж зазначено в понятійному апараті.

3. Практична цінність результатів дослідження

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці змістового модуля навчальної дисципліни «Методика загальної мистецької освіти» з прикладами методичних розробок, до яких увійшли: ділова гра «Музичний цифровий квест», сторітелінг «Музична історія», коучинг «Розвиток творчого потенціалу за допомогою музичного мистецтва», музично-творчий проєкт «Створення музичного ансамблю», театральний тренінг для розкриття творчого потенціалу, конкурс «Музичні таланти». До того ж тренінг «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва з використанням цифрових технологій», коучинг для розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, ділові ігри «Music Mentor» та «Sound Quest: Розкривай творчість у викладанні музичного мистецтва», воркшоп «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва».

До того ж результати дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення розвитку теорії та практики підготовки фахівців музичного мистецтва в мистецьких освітніх закладах різних рівнів акредитації, а також у системі підвищення кваліфікації викладачів вищої школи.

4. Апробація результатів дослідження. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях

Дисертація виконана М. С. Зайвою є самостійним науковим дослідженням, що містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних завдань. Наукові положення достатньо обґрунтовані та отримали необхідну апробацію на 27 міжнародних та 15 всеукраїнських науково-практичних конференціях різних рівнів. Основні результати дослідження відображено у 15 одноосібних наукових працях, із них – 4 статті опубліковано у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 11 публікацій (серед яких 1 розділ монографії), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій М.С. Зайвої є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність результатів, викладених автором.

Дисертація має логічну структуру, охоплює основні складники проблеми та послідовно розкриває визначальні дослідницькі завдання. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, (365 найменувань, із них 106 – іноземними мовами) та 18 додатків. Загальний обсяг дисертації – 303 сторінки, основний зміст – 182 сторінки. Додатковий матеріал містить програму навчальної дисципліни, методичні розробки, анкети, тести, опитувальники, тренінги, коучинг, ділові ігри, воркшоп.

Обґрунтування положень дисертаційного дослідження, представлених Марією Сергіївною Зайвою, є досить переконливим. Зауважимо, що в першому розділі здобувач обґрунтовує теоретико-методичні основи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних науковців визначає сутність ключових понять дослідження, а саме: потенціал, творчий потенціал, розвиток,

творчість, креативна особистість, креативність, талант, творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Принагідно зауважимо, що розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва дослідниця потрактує як неперервний динамічний процес якісних змін, спрямований на розкриття творчих здібностей, сутнісних сил, мотиваційних ресурсів, які за умови креативної самореалізації, рефлексії та постійного вдосконалення уможлиблюють становлення вчителя креативного типу, здатного до успішної професійної діяльності у сфері музичного мистецтва.

Обґрунтовуючи методологічні підходи та принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці М.С. Зайва пропонує ряд методологічних підходів, з-поміж яких: системний, аксіологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний та емерджентний.

Як позитив відзначимо, що автору вдалося досить ґрунтовно і водночас коректно охарактеризувати відповідно до методологічних підходів традиційні та інноваційні принципи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, які обумовлюють засоби реалізації поставлених задач, а саме: холістичності, імерсивності, нелінійності та кордомедійності. Слід зазначити, що подібні результати на цей час не були зафіксовані в науково-педагогічній літературі іншими авторами.

Крім зазначеного, визначено сутнісні характеристики та розкрито структуру творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Обґрунтовано структурні компоненти творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, з-поміж яких: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-гносеологічний, діяльнісно-інноваційний, рефлексійно-прогностичний.

На особливу увагу заслуговує другий розділ дисертації, де автор обґрунтовує організаційно-педагогічні засади розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Визначаючи специфіку методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти автором дисертації визначено зміст феномена «фахова підготовка», проаналізовано вплив освітньо-професійних програм, навчальних планів, методик та інтерактивних методів на розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Цінним є те, що спостерігається виважений підхід дисертанта до обґрунтування сутності поняття «методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» як ключового компонента фахової підготовки. Вона включає інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, розвиток творчого мислення, використання інтерактивних методів навчання, опанування сучасних технологій, формування педагогічної майстерності, формування професійних та фахових компетентностей, формування ключових компетентностей в умовах Нової української школи та постійне професійне зростання. Автором дисертації розглянуто та доведено, що поняття «метод» та «методика» в сфері музичного мистецтва визначає процедуру, що забезпечує ефективність педагогічної діяльності.

Здобувачем розроблено діагностичний інструментарій, визначено та схарактеризовано критерії, як-от: спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний та їхні показники. Автором дисертації визначено та репрезентовано етапи розвитку творчого потенціалу, а саме: інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення. Окрім того, виокремлено та обґрунтовано рівні розвитку творчого потенціалу, з-поміж яких: креативний, адаптивний, репродуктивний, що забезпечило проведення констатувального експерименту.

Слід зазначити, що педагогічний експеримент дослідження охоплював наступні етапи: теоретико-пошуковий (підготовчий), діагностично-

аналітичний, експериментально-формувальний, завершувально-узагальнювальний.

Зауважимо, що нам імпонує обґрунтування та розробка автором дисертаційного дослідження комплексу організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва, до яких входить: створення стимулювального освітнього середовища розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва; індивідуалізація розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці; інтеграція традиційних та інноваційних методів і засобів у методичній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва; рефлексія та зворотний зв'язок у методичній підготовці. До того ж автором дисертації обґрунтовано сутність таких дефініцій як: «педагогічні умови» та «умови», «організаційно-педагогічні умови».

Слід відразу визнати, що вартісним вважається презентована автором дисертаційного дослідження дослідно-експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва. Для цього М. С. Зайвою влучно визначено експериментальну базу дослідження, до якої увійшли Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету та Гуманітарний факультет Мукачівського державного університету.

Цінним є те, що спостерігається виважений підхід дисертанта до обґрунтування діагностичного інструментарію, визначено й описано критерії, з-поміж яких: спонукально-аксіологічний, знаннєво-пізнавальний, праксеологічно-творчий, рефлексійно-аналітичний та їхні показники. Обмотивовано етапи розвитку творчого потенціалу, а саме: інспірації, експериментування, креативної самореалізації, рефлексії та вдосконалення. І

врешті-решт, виокремлено та обґрунтовано рівні розвитку творчого потенціалу – креативний, адаптивний, репродуктивний.

На основі системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, діяльнісного та емерджентного підходів автором дисертації здійснювалося цілеспрямоване комплексне проектування інноваційних та творчих заходів. Запровадження інноваційних принципів, до яких увійшли: холістичність, імерсивність, нелінійність та кордомедійність, що уможливило обґрунтування форм, методів, практик, технологій та прийомів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

Доречно наголосити, що М. С. Зайвою вдало застосовано діагностичні методики дослідження рівня розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці, зокрема, опитувальники, анкети, тестові завдання тощо. Для забезпечення коректності проведення експериментальної роботи, об'єктивного оцінювання ефективності застосовано методи статистичної обробки даних.

Стосовно способу одержання результатів, то слід наголосити, що узагальнені результати констатувального та формувального етапів експерименту з розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці підтверджують позитивні зміни в динаміці розвитку творчого потенціалу серед респондентів експериментальної групи на відміну від студентів контрольної групи. На разі проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність запропонованих автором дисертації організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у методичній підготовці.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Водночас, попри позитивну оцінку роботи висловимо певні зауваження, можливо, дещо інший погляд на окремі положення дисертації.

1. Загалом, схвально оцінюючи намагання здобувачки використати якнайбільше науково-методологічних підходів до розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки, зауважимо, що не всі вони рівноцінно застосовані в дослідженні та не всі їх важливі вимоги розкрито в змісті дисертації.

2. Запропоноване дисертаційне дослідження розкриває не тільки теоретичні аспекти методичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, воно передбачає також реалізацію практичного складника, тому доцільно було б розробити методичний посібник щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки.

3. Визначені дисертанткою етапи розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки заслуговують позитивної оцінки. Але варто було б розкрити сутність сучасних технологій та інтерактивних методів навчання, що запроваджувалися на даному етапі дослідно-експериментального дослідження.

4. Окремі положення висновків до розділів дисертації є дещо лаконічними та не повною мірою узагальнюють й відбивають отримані автором результати дослідження.

5. У тексті дисертації трапляються окремі орфографічні помилки та стилістичні недоліки.

На підставі аналізу тексту дисертації можна засвідчити дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

7. Загальний висновок

Подані зауваження й побажання не впливають на загальну оцінку дисертаційної роботи Марії Сергіївни Зайвої «Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки». Автор виявила наукову ерудицію, досягла поставленої мети, чим зробила вагомий внесок у розширення й збагачення наукового знання

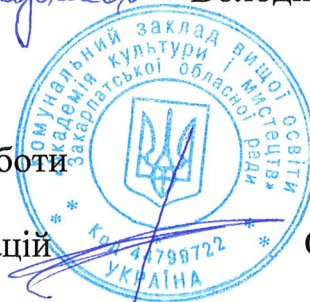
стосовно розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі методичної підготовки. Робота є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам п. п. 6. 7. 8. 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, що ставляться до дисертацій, а її автор Марія Сергіївна Зайва заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Комунального закладу вищої освіти
«Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

Володимир ЧЕРКАСОВ

Підпис В.Ф. Черкасова засвідчую,
проректор з науково-педагогічної роботи
по організації освітнього процесу,
кандидат наук з соціальних комунікацій

Оксана ТЕЛЕП